

Slovenski Pravnik

Leto XLVIII. Ljubljana, februarja 1934. Št. 1. — 2.

Procesualne pripombe k uredbi o zaščiti poljedelcev.

Dr. Rudolf Sajovic.

1. **Pravna narava ureditve.** Po čl. 1 uredbe o zaščiti poljedelcev z dne 22. novembra 1933, Sl. N. LXXIX, 760, Sl. L. 613, (Ur.), plačujejo poljedelci svoje dolgove po novih predpisih. Po tej uredbi imamo razlikovati četvero vrst poljedelskih dolgov: a) nepriviligirane, to so dolgovi iz čl. 8 in 10, b) velike privilegirane dolgove, ki so na novo urejeni glede njih obsega zlasti s čl. 3, c) majhne privilegirane dolgove do zneska 1200 Din, vendar do največjega skupnega zneska 3600 Din iz čl. 4 Ur., d) menične dolgove, ki jih je pa podrediti glede plačila eni ali drugi vrsti pod a — c, ako je dolžnik dal enakovredne menice. Ako tega ni storil, dolžnik ni zaščiten in se ne more koristiti z ugodnostmi uredbe (odst. 8 čl. 3 Ur.). Glavnice vseh privilegiranih dolgov se ne znižajo, deloma se celo zvišajo, spreminjajo se dogovorjene določbe o glavnicih pripadkih, o obrestih in drugih stroških, na novo se odredjajo plačilni roki. Vpraša se, kakšna je pravna narava teh sprememb, kajti odgovor na to prvo vprašanje je odločilne važnosti za obravnavanje vseh ostalih.

Pri privilegiranih majhnih dolgovih moremo govoriti zgolj o enostavni premembi obveznosti (anal. po § 1379 o. d. z.). Glavnica je ostala ista, obresti so znižane na 7 %, ako so bile doslejšne višje, rok plačila je podaljšan na tri ali pet let, plačilo samo razdeljeno na tri ali pet enakih letnih obrokov. Sprememba plačilnega roka pa ni le navaden odlog plačila, marveč spremenitev dospelosti terjatve, kar je važno za vprašanje o dopustnosti pobotanja. Sodbe o teh dolgovih ostanejo tudi še nadalje kot pravnomočne v veljavi, izgube pa izvršljivost dotlej in za toliko, kolikor ne dospejo v plačilo posamezni letni obroki. Upniku zato na primer, da dolžnik ne bo plačal, ni treba vnovič iztoževati, ako že ima sodbo o tem dolgu v rokah.

Neprimerno zamotanejši je položaj pri velikih privilegiranih dolgovih. O spremembi pravnega temelja sicer tudi pri teh ne moremo govoriti. Pač pa smemo osnovano trditi, da gre za spremembo glavnega predmeta. Kapitalizirati je namreč do dne 23. novembra 1933 zaostale in še ne zastarane obresti (odst. 5 čl. 3 Ur.), deloma celo sodne stroške (avtentično tolmačenje z dne 20. decembra 1933, Sl. N. 294, LXXXVII, 826), obresti same pa za nadalje znižati na najvišjo dopustno mero (odst. 1 čl. 3 Ur.), izdati je nove menice. Končno so ustanovljeni posebni roki za plačilo in je določena višina letno dospevajočih obrokov. S temi roki (odstavek 1 čl. 3 Ur.) se ne podeljuje le plačilni odlog, ustanovljena je nasprotno nova določba za dospelost dolgov, ker ne gre samo za nove plačilne roke že dospelih terjatev. To se vidi zlasti iz tega, ker se izstavijo nove menice z novimi roki dospelosti. Skratka, pri velikih privilegiranih dolgovih je zaznamovati spremembo prav vseh pogodbenih določb. Opraviti imamo torej povsod, koder ne gre za dolgove, za katere niso že s pogodbo dogovorjeni vsaj tako ugodni pogoji za odplačilo, s pravo zakonito novacijo velikih privilegiranih dolgov.

Nasproti tej zakoniti novaciji je vsaka zasebna sprememba tako glede obrokov odplačevanja kakor tudi o višini postranskih pristojbin, ako za dolžnika ni ugodnejša od zakonite, neveljavna in izreka uredba zlasti drugačen dogovor o obrestih za nič (čl. 5 Ur.).

Novacija zadene tudi že izdano sodbo o velikih privilegiranih dolgovih. Ker stopi na mesto sodno ugotovljene terjatve druga na njeno mesto, izgubi upnik s tem svoj izvršilni naslov. Sodba sicer ni odpravljena s sveta, vendar učinkuje le kot sodna ugotovitev starega pravnega razmerja, to je kot nepobitna ugotovitev med strankama obstoječega pravnega razmerja, ki je dalo podlago novaciji.

Vendar novacija velikih privilegiranih dolgov ni brezpogojna. Dana je le pod pogojem, da poljedelec ni zaostal s plačilom treh letnih obrokov po 1 odst. čl. 3 Uredbe. Ta pogoj je razvezen in ima v primeru obistinitve za posledico, da dolžnik izgubi pravico, koristiti se s predpisi uredbe in sicer tako z materijalnopravnimi ugodnostmi kakor tudi procesualnimi (odst. 12 čl. 3 Ur.). Mudni dolžnik ne izgubi torej le zakonito določenih obrokov plačila in s tem varnost pred sodnim pregonom, marveč tudi dobroto nižjih obresti, razen kolikor bi to ne nasprotovalo zakonitim določbam, posebno onim po predpisih § 3 zak. z dne 19. aprila 1932, Sl. N. XL, 278 in predpisom uredbe o

maksimiranju obresti z dne 22. novembra 1933, Sl. Nov. LXXXII, 784, Sl. L. 635. Ta zaključek se podaja iz besedila čl. 3 Ur. Dočim odreja ta člen v prvih odstavkih poleg drugih materijalnopravnih določb na novo višino vseh pripadkov glavničnega dolga in ustanavlja nove plačilne roke, prinaša v zadnjem odstavku (12) določbo o izgubi ugodnosti brez vsake razlike. To naj znači, da izgube vse prejšnje odredbe veljavo, ako pride dolžnik v zamudo s tremi letnimi obroki. Tudi uradna napoved uredbe v dnevnem časopisu je bila v podobnem smislu izražena. To razlago podpira dalje čl. 11 Ur., po katerem poljделец, ki je v oškodovalni nameri odsvojil ali obremenil svojo imovino, tudi izgubi zaščito po uredbi, prav tako pa tudi njegov nasnovatelj in pomagač (nasprotnik izpodbijanja).

2. Zaščitene osebe. Pravne učinke novacije velikih privilegiranih dolgov prav tako pa tudi spremembe majhnih privilegiranih dolgov je uredba, kar se tiče zavarovanj, tudi uredila. Vzlic prenovitvi dolga ostanejo v veljavi vendar vsa že prej dana zavarovanja. O zastavnih pravicah uredba tega sicer izrečno ne določa. Moramo pa to sprejeti, kajti čudno bi bilo, da bi uredba opustila najobičajnejše zavarovanje poljedelskega dolga, dočim bi bilo poroštvo obdržano v veljavi. Tudi gre po uredbi za zmanjšanje dolga, torej za olajšanje, tako da se more sprejeti zastavnopravno zavarovanje tudi s te strani.

Nadaljnjo obvezo porokov in solidarnih dolžnikov v uredba v 9. odst. čl. 3 naravnost odreja. Ostanejo torej enako dolgo v plačilni ali poroštveni obvezi kakor glavni dolžnik-poljделец, zato pa uživajo tudi znižanje postranskih pristojbin in jim pridejo v korist novi roki dospelosti, najsi tudi sami niso poljedelci. Okoristili se bodo tudi s procesualnimi, zlasti izvršilnimi ugodnostmi, z izjemo glede stroškov odvetniškega zastopanja. Poljedelcem prihajajo vse ugodnosti iz uredbe v prid, tudi ako glavni dolžnik ni poljделец. Zakonodavec ni imel namena, zaščititi le poljedelca v svojstvu glavnega dolžnika — to je tudi, če je solidarni dolžnik —, marveč prav tako v njegovi lastnosti kot poroka. Tudi poroštvene dolgove je imeti za dolgove poljedelca.

Potrdilo o tem, ali je kdo poljделец, izdajajo občinska oblastva. V tem prinaša uredba bistveno spremembo nasproti prejšnjemu stanju. Dočim je doslej občina izdajala le potrdilo o činenicah, ki so utemeljevale svojstvo dolžnika kot poljedelca (2 odst. § 6 zak. z dne 19. aprila 1932) in je na podlagi teh potrdil sodišče presodilo, ali gre za za-

ščitenega poljedelca ali za drugo osebo (sklepi stola sedmorice odd. B, opr. št. Ut 170/33, Ut 250/33 in Ut 314/33), ugotavlja odslej dolžnikovo lastnost občinsko oblastvo in je ugotovitev za sodišče obvezna. Potrdilo občinskega oblastva smejo stranke pobijati v upravnem postopku (3. odst. čl. 6 Ur.).

3. Vpliv na tekoče pravde. Z novo uredbo so na novo določeni plačilni roki vseh dolgov poljedelcev, najsi so ob izdajanju uredbe že bili dospeli v plačilo ali ne. Računijo se od 15. novembra 1934 dalje, tako da dospe tega dne v plačilo prvi obrok prenovljenega ali spremenjenega dolga (odst. 4 čl. 3 Ur.). To pomeni, da mora biti upnik s svojim tožbenim zahtevkom *z a č a s n o z a v r n j e n*, ako bo izrečena sodba pred omenjenim dnevom (§ 502 Grpp.). *Dura lex, sed lex!* Sodba v tem smislu je možna, dokler se nahaja spor na stopnji, ki sme sama ugotavljati činjenično stanje in sprejemati trditve, da je toženec poljedelec. Ako pa to stoji, potem je izdati sodbo po tej uredbi tudi še na najvišji stopnji, kajti pojde le za ugoditev ali zavrnitev zahtevka. V očigled dejstvu, da bi sicer izšla na najvišji stopnji sodba, s katero bi upnik v večini primerov (ako ne bi nastopil razvezni pogoji), ne mogel kaj početi, naj bi bilo dopuščeno, uveljavljati svojstvo dolžnika kot poljedelca tudi še z revizijo. Šteti bi bilo to kot nedostatek v postopku (zadnji stavek 2 odst. § 598 Grpp.), na katerega je gledati uradno.

Glede meničnih dolgov velja posebnost, da nastopijo ugodnosti uredbe za poljedelce le tedaj, ako izstavijo dolžniki nove, enakovredne menice. Spore o vrednosti novih podpisov reši sresko sodišče v nepravdnem postopku. Vendar to ni neobhodno potrebno. Ako je tekla menična tožba že pred uveljavitvijo uredbe, potem sme pravdno sodišče o vrednosti podpisov na novih menicah tudi samo odločiti (§ 254 Grpp.).

4. Izvršbe. Kar se tiče izvršb, ponavlja 1. odst. čl. 6 Ur. skoro z istimi besedami prejšnje predpise, čeprav so postali ti sedaj zbog nove ureditve deloma odveč. Po teh bi bilo prodaje, dražbe, odvzeme premičnin in uprave le odložiti, ne pa ustaviti (gl. Rupnik v Slovenskem Pravniku 1932, stran 178). Po novi ureditvi dolgov to stanje ne more ostati, pa najsi se besedilo tudi enako ali podobno glasi kakor prejšnje.

Predvsem je pomisliti, da gre za bistveno drugačno ureditev kakor po prejšnjih zakonih. Gre za nameravano končno ureditev dolgov in je zato ostvariti pravni in procesni položaj, ki naj negotovemu stanju napravi konec. Ni prepovedano le sodno priznanje višjih kakor

novih zakonitih obresti, izključeno je tudi, da bi se na podlagi sodbe izdejsvoval neugodnejši način plačila, kakor dovoljuje to uredba. Tudi če ima upnik v roki že izvršilni naslov, ga na škodo dolžnika vendarle ni moči izvršiti. Uredba predvideva mirno in postopno poplačilo dolgov.

Tem pravnopolitičnim vidikom se pridružujejo tudi pravni razlogi. Izvršbo je moči dovoliti le na podlagi izvršilnega naslova. Ako ta odpade ali pa nastopijo činjenice, ki preprečujejo izvršitev naslova, je izvršbo ustaviti (§§ 35, 36, 39 i. r.). Z uredbo nista izvedeni samo novacija ali sprememba obveznosti še ne iztoženih dolgov, marveč vseh, tudi tistih, za katere si je upnik že pridobil izvršilni naslov. S tem je odpadla podlaga vsaki izvršbi. Ako bi bilo tudi pogrešno naziranje, da pri velikih privilegiranih dolgovih nimamo prenovitve, niti ne pri vseh premaknitve dospelosti v bodočnost, marveč da imamo opraviti zgolj z enostavnim odlogom plačila, je izvršbo po splošnih načelih ustaviti. To velja brezizjemno za vsako izvršbo v poplačilo in ne samo za tiste, ki so našteje v 1 odst. čl. 6 Ur.

Tudi s pomočjo besednega tolmačenja ne pridemo do drugačnega zaključka. »Odložiti izvršbo« pomeni v srbski terminologiji isto kakor v naši ustaviti. Besedilo čl. 6 kaže, da je »odlažu se« v 1. stavku istopomembno z »obustavljaju se« v 2. stavku. Ni moči misliti, da bi se popolnoma ustavila le manj pomembna izvršilna sredstva kakor prisilne uprave in transferacije premičnin, gospodarsko najtežja (prisilne dražbe in prodaje) pa bi se le odložila v našem smislu. Izraza odlaganje in obustavljanje sta v uredbi sinonima in tvorita nasprotje k »zaustavljanju« (odložitev).

Za tolmačenje, da je navedene izvršbe le odložiti, bi govoril zadnji stavek prvega odst. čl. 6 Ur., češ da se za novo dospele obroke poljedelskega dolga ali kadar je tega poplačati v celoti (12 odst. čl. 3 Ur.) smejo odložene izvršbe tudi nadaljevati. Toda izraza »nastaviti« ne smemo razumevati v tem doslovnem pomenu. Sedanja uredba kakor tudi poprejšnje terminološko niso izdelane baš s tisto natančnostjo, ki bi jo morda želeli. Zato se moramo povsod povpraševati po namenu določbe in po učinku, ki naj ga razlaga doseže. Gotovo ne more biti namen uredbe, da bi se n. pr. prisilna dražba le odložila, nato bi se čakalo par let, dokler bi dolжник ne prišel v zamudo in bi se potem prvotni izvršilni postopek nadaljeval. Upnik bi s takim postopkom sebi sicer ohranil doseženi vrstni red, toda uredba gleda v prvi vrsti na dolžnike in za upnike žal ne usta-

navlja potrebnih varnosti. To kažejo jasno drugi predpisi. Toda da bi bilo temu tako, bi morala uredba predvidevati zavarovanje v sedanjem vrstnem redu, po sedanjem pravnem stanju je to nemogoče. Zato beseda »nastaviti« v tej zvezi ne more imeti drugega pomena, kakor tega, da je prejšnjo izvršbo zopet znova dovoliti.

Po uredbi je torej vse izvršbe v poplačilo poljedelskih dolgov ustaviti in ne samo odložiti.

Ustavitev se bo izvršila s sklepom po § 39 (t. 1 in 6) i. r. Uredba sama je preoblikovala vsebino in obseg obveznosti podobno kakor zasebni dogovor, ki bi bil podlaga opozicijski tožbi. Zbog poznanosti uredbe (*iura novit curia*) seveda tožba po § 35 i. r. ni potrebna, zadostuje za dosego ustavitve izvršbe predlog, opremljen zlasti s potrdilom po čl. 6 Ur. Ako bi dovolitev izvršbe še ne bila pravnomočna, doseže dolжник isti uspeh z rekurzom, ako zavezanec pred izdajo izvršilnega dovolila ni bil zaslišan (§ 614/4 Grpp.).

Izvršbo je ustaviti uradoma ali na predlog.

Ako je sodišču znano, da je zavezanec poljedelec, tedaj mora ustaviti izvršbo uradoma. Pravilno bi se moral ta stavek glasiti, ako je sodišču znano, da zavezanec ni le ob času predloga, marveč da je bil tudi ob času zadolžitve poljedelec. Oba momenta sta namreč po uredbi odločilna za dosego odložitve plačila (2 odst. čl. 1 Ur.). Uradni postopek more pokreniti dolжник sam s prijavo izvršilnemu sodišču, nakar pribavi to samo potrebno potrdilo (odst. 2 čl. 6 Ur.). Formalni predlog na ustavitev zahteva uredba izjemoma le pri sekvestracijah, to je pri prisilnih upravah (ali zakupih) na nepremičninah. Ta izvršba se ustavi vedno samo na predlog.

Vprašanje je, ali je pred ustavitvijo izvršbe zaslišati zahtevajočega upnika. To bo po določbah §§ 39 in 40 i. r. zanikati, ako je bilo ustavitvenemu priloženo občinsko potrdilo. Ako pa zavezanec tega potrdila še nima, potem se do pravnomočne ustavitve izvršba le odloži (»zaustavlja«, odst. 2 čl. 6 Ur., ne ustavlja, kakor pravi to slovenski prevod). V tem primeru pa je potrebno, razpravljati s strankama po § 45 i. r.

Ustavitev prisilne dražbe zahtevajočemu upniku ne daje pravice po § 208 i. r. Upnik zato ne more predlagati, naj se v vrstnem redu zaznambe uvedbe dražbenega postopka vknjiži za njegovo teriatev* zastavna pravica. Prejšnji izvršilni naslov je ali prišel ob veljavo ali pa mu je bila odvzeta z uredbo izvršnost. Za to ne more zahtevati upnik nobenega zavarovanja za kako izvršljivo

ter jate v, izposlovati si more le izvršbo v zavarovanje, to pa le pod predpostavkami §§ 370 in sl. i. r. Prvotni izvršilni naslov stopi v celoti zopet v veljavo, ako nastopi razvezni pogoj pod katerim sta nastali prenovitev ali sprememba dolga, to je, ako je prišel dolžnik v zamudo s tremi letnimi obroki.

Za zavezanca ima ustavitev izvršbe ta učinek, da se razveljavijo vsa opravljena izvršilna dejanja (§ 39 i. r.). Zarubljene stvari se mu stavijo takoj na prosto razpolaganje. Le zemljišča, ki jih je prisilni upravnik ali obdelal sam ali dal v zakup, se vrnejo dolžniku šele, ko se poberejo plodovi (odst. 2 čl. 6 Ur.). Ustavitev izvršbe je v tem primeru iz gospodarskih razlogov začasno odložena, zato pa mora sodišče prisilnemu upravniku na njegov predlog oznameniti tiste dajatve, ki naj jih poravna neposredno iz upravnih donosov (§ 109, odst. 4 i. r.).

Uredba določa tudi preskus izdanih potrdil o svojstvu poljedelca (odst. 3 čl. 6 Ur.). Postopek o tem je odkazan upravnim oblastvom. Izrečno pa je določeno (odst. 4 čl. 6 Ur.), da preskusni postopek pred upravnim oblastvom nima nobenega vpliva na odločanje o predlogu, da se izvršba ustavi. To je torej ustaviti ne glede na prekanje s strani zahtevajočega upnika, da ne gre za poljedelski dolg, ako je pribavljeno občinsko potrdilo. Za primer, da bi zahtevajoči upnik uspel in da bi bilo potrdilo pravnomočno po banski upravi razveljavljeno, razveljavi izvršilno sodišče na predlog zahtevajoče stranke ustavitev izvršbe. S tem stopi izvršilni postopek v tisto stanje, v kakršnem je bil pred ustavitvijo. Že prej opravljene cinitve, ustanovljeni dražbeni pogoji in drugo ostanejo veljavni tudi za nadaljevano izvršbo. Zaradi ustavitve se za izgubo vrstnega reda ni bati, kajti ustavljene so bile vse izvršbe, čim je bilo predloženo potrdilo. Stvar zahtevajočega upnika pa je, da se pobriga za svojo terjatev, ako teče preskusni postopek o veljavnosti potrdila.

5. Prisilna osnova zastavne pravice. Od pravkar razloženega pa je napraviti izjemo pri izvršbi s prisilno osnovo zastavne pravice. Ta način izvršbe po našem slovensko-dalmatinskem pravu ne vodi do poplčila terjatve, temveč daje zahtevajočemu upniku v prvi vrsti zastavnopravno varnost njegove terjatve. Po srbskem pravu slična ustanova pri beleške sploh ne šteje med izvršilna sredstva, ona je le zavarovalno sredstvo. Zato ga tudi uredba posebej ne navaja, med izvršilnimi ne, ker po tem tjakaj ne spada, zavarovanja pa omenja vedno le skupno. Zbog omenjene

narave prisilne osnove zastavne pravice ji je treba določiti ustrezno mesto pri izterjavanju poljedelskih dolgov.

Zavarovanj uredba ne odpravlja, odklanja le njih prekomerno uporabo. Ako gledamo v prisilni osnovi zastavne pravice v prvi vrsti zavarovanje, se nam bo odločiti, da jo pustimo tudi za nadalje, kolikor je združljivo s konkretnim pravnim stanjem. Ustavitev te izvršbe bi pomenjala vknjižbo izbrisa izvršne zastavne pravice (odložitve tu sploh ni). Upnik bi torej ne izgubil samo izvršnosti svoje terjatve, marveč sploh zastavno pravico. Uredba pa, kakor ugotovljeno že gori, tudi zastavnopravnih zavarovanj ni odpravila. Nasprotno ostanejo dane in pridobljene zastave tudi za spremenjeno in prenovljeno terjatev v veljavi. Zato ostane v veljavi tudi z izvršbo pridobljena zastavna pravica, izgubi le izvršnost, ona postane po svojem učinku enaka pogodbeno pridobljeni zastavni pravici. Izvršnost ji mora biti odvzeta, ker ji je izpodmaknjen temelj, namreč izvršilni naslov. V zemljiški knjigi bo torej izbrisati zaznambo izvršljivosti terjatve in to tudi pri tistih terjativah, za katere je bila dana pogodbeno zastavna pravica ter zaznamovana pozneje izvršljivost. V tem smislu gre ustavitev po uredbi preko utesnitve po § 96 i. r.

6. Zavarovanja. Pod zavarovanji bo razumeti le v izvršilnem redu predvidene izvršbe v zavarovanje inčasne odredbe, nikakor pa ne pogodbeno dane pravice. Te so dopustne slej ko prej. Uredba ponavlja v čl. 7 po našem pravu že usvojeno načelo, da je predloge na zavarovanje zavrniti, ako je upnik že zadostno zavarovan. Sodišče zavrne tak predlog uradoma, ako mu je po sodnih spisih (tudi iz zemljiške knjige) znano, da ima upnik svojo terjatev zadostno zavarovano. Sicer je potreben dolžnikov predlog. Pred odločitvijo o takem predlogu je za slišati nasprotnika (§§ 276, 377 i. r.) ali razpravljati s strankami (§ 399 i. r.).

Drugo in sicer v uredbi ne izrečno odločeno vprašanje je, katera zavarovalna sredstva inčasne odredbe so dopustne. Pri tem je ločiti privilegirane dolgove od neprilegiranih, k zadnjim pa prišteti tudi tiste privilegirane, glede katerih je zaščita že prestala. V zavarovanje neprilegiranih dolgov so dopustna vsa zakonita zavarovanja z edino omejitvijo po čl. 7 Ur. (prejšnji odstavek). Glede ostalih pa je paziti na določbo, da se dovoljujejo nove prisilne dražbe, prodaje, prisilne uprave in hrambe (transferacije) premičnih stvari samo za poplačilo na novo določenih dospelih letnih obrokov, dočim se vse doslej že obstoječe sekvestracije in hrambe premičnin, dovoljene v

zavarovanje, ustavljajo. Uredba s tem odločno zavrača tista zavarovanja, s katerimi se dolžniku odvzema posest in razpolaganje z njegovo imovino. Ta mora ostati prosta dolžniku, ako naj utegne zadostiti na novo urejenim obveznostim. Zato kot sredstvo zavarovalne izvršbe ne preostane drugo kakor knjižna predznamba zastavne pravice, rubež premičnih telesnih stvari in denarnih terjatev, po priliki tudi prenos v izterjavo (§ 374 i. r.), kot začasne odredbe pa sodni polog gotovine, sodna prepoved odsvojitve ali obremenitve premičnih telesnih stvari in sodna prepoved, plačati ali izročiti stvari dolžniku (§ 379 i. r.). Vendar bodo vsa ta zavarovalna sredstva le redkokdaj uporabljana.

Edino naštetá sredstva so dopustna tudi od onih, ki so bila dovoljena pred izdajo uredbe. Druga so ustaviti. Pri tem je še opomniti, da bo v največ primerih treba tudi dopustna ukiniti, kajti vsa zavarovanja se dovolijo le za določeno dobo (§§ 375, 377, 391 i. r.). Ta bo pretekla glede na to, ne da bi bil izposlovan v tem roku izvršilni naslov, nasprotno, terjatev bo vsaj začasno zavrnjena (§ 376, št. 3 i. r.). Velika hiba uredbe je, da ni poskrbela za zavarovanje odloženih dolgov.

7. Pravdni in izvršilni stroški. Prvi odst. čl. 9 Ur. ponavlja za pravno področje grajanskega pravnega postopnika znano načelo, da mora tožilec plačati svoje pravdne stroške in tožencu povrniti njegove, ako mu slednji ni dal povoda s svojim postopanjem za tožbo (§ 147 Grpp.).

Drugi odstavek tega člena prevajuje breme odvetniških stroškov na upnikova ramena, ne izvzemajoč pri tem upnika - poljedelca, ki je morda enake zaščite potreben. Dejanske izdatke, to je takse, pričnine, stroške ogleda in druge pristojbine je upniku vselej povrniti, ako v pravdi zmagá. Odvetniške stroške pa mora upnik trpeti vedno s a m. ako se v pravdnem, izvršilnem ali zavarovalnem postopku poslužuje odvetnika. In sicer tudi tedaj, ako je zastopanje po odvetniku predpisano, ker uredba v tem ne razlikuje. Ta ugodnost je dovoljena le dolžniku, ki je terian za plačilo v smislu uredbe, to je za dolžne a ne plačane letne obroke, kakor so določeni z uredbo. Ako bi hotel uredbodavec prevaliti advokatske stroške iz vseh pravn zoper poljedelce, potem bi to izrazil drugače. Na to kaže tudi 7 odst. čl. 3 Ur., po katerem trpi dolžnik tudi pravdne stroške, ako ne zadovolji uredbi in ne da upniku novih me-nic. Oprostitev od stroškov odvetniškega zastopanja se ne razprostira zato tudi na pravde in izvršbe zaradi neprivile-

giranih dolgov po čl. 8 in 10, prav tako pa tudi ne na pravde, s katerimi se zahteva plačilo celega dolga, ker je dolžnik v zamudi s tremi letnimi obroki (odst. 12 čl. 3 Ur.).

Določbo, da trpi tožitelj stroške za svojega odvetnika (ne tudi drugega zastopnika), je možno razumeti le, ker srbski grajski postopnik ne pozna prisilnega zastopanja po odvetniku.

Iz gornjega sledi nadalje, da ima upnik pravico na povrnitev vseh, tudi odvetniških stroškov za vse sodne korektive (tožbe in izvršbe), kolikor so bili ti dopustni pred uveljavitvijo uredbe in kolikor ostanejo pomembni zanj tudi še po tem zakonu. To točno izraža avtentično tolmačenje čl. 6 in 8 Ur. z dne 20. decembra 1933 Sl. N. LXXXVII, 826, po katerem je neplačane stroške za izterjanje obresti, kolikor je bilo to dopustno po prejšnjih zaščitnih zakonih, prišteti k glavnici. Upnik torej ne izgubi odvetniških stroškov, nastalih mu že v prej končanih pravnih, prav tako tudi ne izvršilnih stroškov za prej dopustne izvršbe. Uredba v tem pogledu ne učinkuje nazaj.

Dejanske izdatke, ki zadevajo dolžnika, skuša zmanjšati uredba s tem, da odreja, da se mora sodišče posluževati pri izvršbah in zavarovanjih občinskih organov, kadar je treba poslovati na licu mesta. To določbo je upoštevati pri izterjavanju vseh dolgov, tudi nepriviligiranih in sicer zlasti pri cenitvah, rubežih in prodajah. Kolikor gre za nepremičnine, so pri nas seveda občinski organi vsaj po večini nesposobni za ta posel. Pravilna cenitev pa je med najvažnejšimi čini v nepremičninskem izvršilnem postopku, od nje zavisi največkrat resnični uspeh izvršbe. Presoditi je torej dobro, komu je poveriti ta posel. Sodišče bo moralo zato cenilne organe že prej točno poučiti o vsem potrebnem. Gotovo ne bi bilo zoper zakon, ako bi uporabljala pri izterjavanju poljedelskih dolgov tudi naša sodišča določbe § 113 novega Ip., ki pri nas sicer še ne velja, pač pa na področjih apelacijskih sodišč v Sarajevu, Zagrebu in Novem Sadu (§ 4 zak. z dne 19. aprila 1932, Sl. N. XL, 278.).

Pri prečiščenih izvršbah (administrativnih) pa občinski organi že sedaj sodelujejo in sicer po uredbi o zavarovanju, prisilnem poplačilu in o neizterljivosti davkov z dne 29. decembra 1928, Sl. N. CI, 518, Sl. L. 32/1929, čl. 13—15.

8. Stečaj in prisilne poravnave izven stečaja. Z uredbo so določeni novi roki dospelosti za poljedelske dolgove. Poljedelčeva nesposobnost za plačevanje je torej začasno odstranjena. Stečaj bi bilo moči otvoriti in prisilno poravnavo

izven stečaja bi bilo moči uvesti zato le zaradi nepriviligiranih dolgov. Vendar je to le majhnega praktičnega pomena, kakor je že sedaj pri kmetsem gospodarstvu nadomeščala nepremičninska dražba ustanovo stečaja. Izključeno pa seveda ni, da pride do stečaja ali do prisilne poravnave izven stečaja, to zlasti pri večjih poljedelcih. Potem so seveda v teh stečajih tudi privilegirani dolgovi šteti za dospele (§ 13 Stz., § 33 Zpr.).

Enako sme upnik pri prisilni dražbi nepremičnine, pokrenjeni zaradi poplačila nepriviligiranega dolga, zahtevati plačilo privilegiranega dolga v gotovini in pred potekom novega dneva dospelosti (§ 171 i. r.).

9. Sklepna pripomba. Uredba sama ni predpisala posebnih izjem od doslej veljavnih postopkov, njen cilj mora biti dosegljiv v starih pravnih oblikah. Prednja razmotrivanja imajo zato namen, prikazati, kako je spraviti uredbo v sklad z našimi pravnimi in izvršilnimi predpisi, upoštevajoč pri tem predvsem, da gre za ureditev poljedelskih dolgov, ki naj bi bila dokončna. Razmotrivanja vtegnejo biti zato zgolj problematične vrednosti, ako se posluži minister pravde pooblastitve, ki mu jo daje čl. 15 Ur., in avtentično raztolmači več ali manj dvomljiva mesta. Pravilnik k uredbi (morda celo nova ureditev) se pripravlja že sedaj in bo nedvomno razpršil vsaj večino sedanjih nejasnosti. Ako izpadejo ta tolmačenja tudi v nasprotnem smislu od prikazanih, slednja ne bodo izgubila vse vrednosti, ker nakazujejo vsaj procesne probleme, ki se je nanje ozirati i v bodoče.

Ali je prestala na področju stola sedmorice odd. B. izključna pristojnost civilnih sodišč v bračnopravnih sporih vsled člena 6. zakona o srbski pravoslavni cerkvi.*

Univ. prof. dr. Rado Kušej.

V pravdi radi veljavnosti braka, sklenjenega v pravoslavni kapeli sv. Cirila in Metoda v Mariboru, sta spodnji stopnji, poslujoč po službeni dolžnosti, na osnovi ugotov-

* (Iz razprave: »Ob reformi in zenačenju bračnega prava«, ki izide v spomenici za 60letnico prof. Ivana Mavrovića v Zagrebu.)

ljenih odločilnih okoliščin izrekli, da je osporeni brak neveljaven.

Vsled revizije branilca vezi tega »drugega braka« je stol sedmorice oddelek B sodbo prizivnega sodišča razveljavil in stvar vrnil prizivnemu sodišču v novo razpravo in razsojo.

Razlogi razodevajo, da je bil osporeni drugi brak sklenjen, ko je bila poprej izrečena razveza »prvega« braka po pravoslavnem duhovnem sodišču. Rzsodbi duhovnega sodišča pa spodnji stopnji nista priznali pravnega pomena, zlasti ne pomena, ki ga ima pravnomočno razsojena stvar.

Stol sedmorice smatra to stališče za pravnopomotno, odkar je dobil obvezno moč zakon o srbski pravoslavni cerkvi z dne 8. novembra 1929, Sl. N. 269/CIX, dočim so po njegovem mnenju poprej odločbe duhovnih sodišč pravilno smatrali za pravno neučinkovite, v glavnem glede na § 4 o. g. z., § 81 i. r. ter glede na to, kako je v pravnem območju stola sedmorice oddelek B urejeno sodstvo v bračnih sporih. To stališče ni bilo nasprotno niti zakonu o ureditvi rednih sodišč z dne 18. januarja 1929 Sl. N. 20/X, kojega § 105 so sodišča tolmačila v tem smislu, da se tiče samo sodb rednih, ne pa duhovnih kot posebnih sodišč.

To pravno stanje pa se je po naziranju vrhovnega sodišča spremenilo, ker odreja čl. 6 zakona o srbski pravoslavni cerkvi, da morajo dajati vsa državna oblastva svojo administrativno pomoč za izvrševanje polnoveljavnih odločb in rzsodb vseh cerkvenih oblastev in organov. Iz tega sklepa stol sedmorice, da so polnoveljavne sodbe duhovnih sodišč pravoslavne cerkve po smislu čl. 6 cit. zak. na vsem državnem ozemlju izvršljive in da ustvarjajo glede na preceptivni značaj nav. odredbe pravni učinek pravnomočno razsojene stvari. Vprašanje, ali še velja »prvi« brak ali ne, je bilo polnoveljavno in obvezno za vse oblasti rešeno pred duhovnim sodiščem in se ne sme iznova pretresati. »Važno je torej«, pravijo razlogi doslovno, »za odločbo pravde, ali je glede prvega braka izrečena polnoveljavna sodba duhovnega sodišča, ki ta brak razvezuje. Dokler je namreč v moči taka sodba, izdana od zakonito priznanega sodišča, ustvarja učinek pravnomočno razsojene stvari, da si bi bila oblast, ki jo je izrekla, absolutno nepristojna.« Vrhovno sodišče dalje poudarja, da si v tem primeru v pogledu »prvega« braka prisvajata sodstvo redno in duhovno sodišče, da obstoji torej kompetenčni konflikt med cerkveno

pravoslavno oblastjo in rednimi sodišči, ki mora biti predložen v smislu § 104 zakona o ustroju rednih sodišč pristojnemu senatu na kasacijskem sodišču v odločitev. Iz tega razloga, pravi stol sedmorice, ni potrebno zavzeti stališča, ali tvori za ta primer sodba duhovnega sodišča res judicata ali ne.

Senat za reševanja kompetenčnih konfliktov na kasacijskem sodišču v Beogradu pa je odločil:

Ne postoji sukob o nadležnosti, po kome bi ovo veće imelo da donese odluku po § 104 zak. o uredj. red. sudova.

V razlogih je kratko rečeno, da je v sporu »drugi«, po pravoslavnem obredu sklenjeni brak, glede kojega pa duhovno sodišče ni ničesar odločilo niti ne zahteva zase pristojnosti v tem sporu. Zato ima senat tudi za nepotrebno, da se izjavi o tem, ali je hotela odredba čl. 6 zak. o srbski pravoslavni cerkvi spremeniti veljavne predpise o pristojnosti za bračnopravne spore ali pa je bil namen samo izdati odredbe o dajanju pravne pomoči cerkvenim oblastvom.

Kasacijsko sodišče je imelo formalno, stol sedmorice pa stvarno prav, ker je od tega, ali je prvi brak še v veljavi ali ne, odvisna odločitev o veljavnosti drugega braka. Izjavo o tem, ali je tolmačenje čl. 6 zak. o srbski pravoslavni cerkvi pravilno ali nepravilno, je kasacijsko sodišče odklonilo.

Vprav v tem pogledu pa je argumentacija stola sedmorice skoraj nerazumljiva. Vsakdo bo pač razumel, da ustvarja sodba, izrečena po zakonito priznanem sodišču, učinek pravnomočne razsojene stvari, toda zagonetka nam je, kako bi bilo moči imeti »absolutno nepristojno oblastvo, ki je sodbo izdalo«, za zakonito priznано sodišče. Na noben način ne more veljati ta argumentacija za pravni nazor, na katerega bi bila spodnja stopnja vezana, saj absolutno nepristojno oblastvo polnoveljavnih odločb ne more izdati.

Stol sedmorice je prezrl, da govori čl. 6 nav. zak. o izvrševanju »pristojno izdanih, na zakonu osnovanih naredb in polnoveljavnih odločb in razsodb« cerkvenih oblastev in organov. Kardinalno vprašanje pa je vprav to, ali je bila sodba duhovnega sodišča o razvezi prvega braka pristojno izdana. Ako se mora to vprašanje zanikati, je zgubila vsa argumentacija stola sedmorice svojo oporo.

Duhovna sodišča na področju apelacijskega sodišča v Ljubljani nimajo nobene pristojnosti, ker rešujejo po ve-

ljavnih zakonih vse bračnopravne spore izključno redna sodišča. Sodbam duhovnih sodišč na tem pravnem področju ni priznan noben učinek v grajanskem pravnem območju, one ne tvorijo izvršilnega naslova in morejo učinkovati samo pro foro ecclesiastico.

Ako čl. 6 nav. zak. tolmačimo po prirodnem smislu besedila, se nam vsiljuje nujno zaključek, da je hotel zakonodajec z njim urediti samo pravno pomoč pravoslavnim cerkvenim oblastvom, ne pa spremenjati predpisov o pristojnosti duhovnih sodišč. Izrečno naglašanje pristojno izdanih, na zakonu osnovanih naredb in polnoveljavnih odločb in razsodbo govori vprav proti temu, da bi bil zakonodajec mislil na kakršnokoli spremembo v dosedanji pristojnosti. Stvarna in krajevna pristojnost je ostala stara; sodbe duhovnega sodišča, ki se tičejo pripadnikov slovensko-dalmatinskega pravnega področja, so tudi po donošenju nav. zak. pravno neučinkovite, z njimi ni ustvarjena res judicata. Izraz »pristojno izdanih« se v zvezi, v kateri je rabljen in po svrhi, kateri je zakon namenjen, nanaša ne samo na naredbe, marveč tudi na odločbe in razsodbe cerkvenih oblastev. Sprememba kompetenčnih predpisov bi bila razdrla okvir, ki je bil zakonu že po sebi s snovjo določen.

Končno gotovo ni brez pomena, da govori odstavek prvi čl. 6 nav. zak. izrečno o administrativni pomoči, dočim je po odstavku drugem pravna pomoč rednih sodišč omejena na izvajanja dokazov.

Za časa, ko so sestavljali osnutek zakona o medverskih odnošajih mesca marca 1931, je bilo na pretresu tudi vprašanje, ali naj se s tem zakonom prizna veljavnost onih brakov, ki so bili sklenjeni na osnovi formalno pravnomočnih odločb duhovnih sodišč. Zaključek je bil, da se priznanje veljavnosti izrečno omeji na one brake, ki so bili sklenjeni na osnovi odločb, izdanih po duhovnih sodiščih za področja, na katerih so ta sodišča po dosedanjih zakonih bila za razpravljanje in razsojanje bračnih sporov pristojna, tudi če v konkretnem primeru niso imela stvarne kompetence. S tem je bil pravni učinek odločb duhovnih sodišč za Slovenijo in Dalmacijo ter za Vojvodino in Medjimurje na jasn način negiran. Konvalidacije deležni bi bili samo braki, sklenjeni na podlagi odločb duhovnih sodišč, izdanih za področja, na katerih so ta sodišča svojo jurisdikcijo že doslej tudi za državno območje izvajala. Predvidena norma bi bila imela predvsem pomen za Hrvatsko in Slavonijo, kjer pravoslavna duhovna sodišča razvezujejo katoliško

sklenjene brake popravljenih zakoncev, dasi gre po veljavnih določbah pristojnost v vseh bračnih sporih katolikov in tudi bivših katolikov samo katoliškim duhovnim sodiščem! Takrat pa, ko je bil osnutek dovršen, je bil zakon o srbski pravoslavni cerkvi že dlje kot leto dni v veljavi!

Po tej ugotovitvi prava ratio čl. 6 nav. zak. pač ne more biti več dvomljiva.

Navedeni pravorek je žal nekoliko omajal temelje sodstva na bračno-pravnem polju tudi v Sloveniji, kjer so bili doslej dokaj trdni. Dokaz temu je, da se je sodnik v Ljubljani nedavno v bračnem sporu pravoslavnih zakoncev s sklicevanjem na § 129 ustave srbske pravoslavne cerkve z dne 16. nov. 1931 proglasil za nepristojnega! Toda uverjeni smo, da bodo ostali taki pojavi osamljeni in da bo neupravičeno narušena zgradba našega pravnega stanja dobila svojo prejšnjo sigurnost nazaj. Samo strogo varovanje načel našega o. g. z. nam bo varovalo neobhodno potrebno pravno sigurnost do časa, ko bodo odstranjene vse nejasnosti, ki se porajajo iz različnosti pokrajinskih in verskih pravnih norm, po zenačenem grajanskem bračnem pravu za vso Jugoslavijo.

Ob štirinajststoletnici digest.

Dr. Viktor Korošec, izr. univ. prof.

Dne 16. decembra 1933. je minilo 1400 let, odkar je Justinijan I. (527 — 565) s konstitucijama *Tanta* in *Adew-zev* razglasil digeste, ki so stopile v veljavo obenem z institucijami dne 30. decembra 533. V svojih digestah je Justinijan zbral najlepše plodove rimskega pravoznanstva. S tem, da jih je prevzel iz spisov klasičnih juristov v svoj zakonik, je bistveno pripomogel, da so se ohranili preko vihnih stoletij preseljevanja narodov. Razen sv. pisma je komaj še kako drugo delo vzbudilo toliko literature. Gotovo pa ni noben drug zakonik tako zelo vplival na razvoj evropskih zasebnih prav, preko njih pa tudi na večino ameriških in celo na japonsko pravo.

Ob koncu enajstega stoletja so pričeli glosatorji (Irnerij) v Bologni proučevati Justinijanovo kodifikacijo — predvsem pa digeste. Učenci glosatorjev in postglosatorjev so kmalu utirali pot rimskemu pravu v svojih domačih deželah. Slednje je mnogo bolj ustrezalo izpremenjenim